

Presently in scientific literature there are different approaches to determination of concept «professional competence». In particular D. Raven explains competence as «specific ability, necessary for effective implementation of certain action in concrete subject sphere that includes the strictly specialized knowledge, special subject skills, ways of thinking, and also understanding of responsibility for the actions».

The Austrian researchers determine the main competence of a modern teacher: subject-matter competence, personal competence, social competence, methodological competence.

The research testifies that acquisition of professional competence in the system of postgraduate pedagogical education helps to develop teacher's skills to effective realization of professional activity, to possess the integral system of knowledge, abilities and skills, that determine formation of pedagogical activity, pedagogical communication and a teacher's personality as a transmitter of certain values, ideals and pedagogical consciousness.

Key words: *postgraduate pedagogical education, a teacher, professional competence, the types of competence.*

УДК 37.013.3:371.2»71»

З. А. Мохоньок

Сумський державний університет

ІДЕЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ШКОЛИ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ТЕОРІЇ ОСВІТНІХ ЗМІН

У статті визначено сутнісні характеристики феномену «ефективність школи». Під ефективною школою мається на увазі заклад, який забезпечує загальну середню освіту, що максимально задовольняє освітні запити замовників: батьків, соціуму, держави. Невід'ємними характеристиками ефективною школи вважається позитивне ставлення сім'ї до школи, відведення дітям достатнього часу для виконання поставлених завдань, забезпечення школярам безпечної, здорової і комфортного середовища для навчання і клімат високих очікувань від усіх учнів. Встановлено та охарактеризовано основні етапи розвитку теоретичних ідей про ефективність школи, зокрема: етап поширення ідей соціальної рівності в освіті (сер. 60-х рр. XX ст. – сер. 80-х рр. XX ст.), інноваційний етап (сер. 80-х рр. XX ст. – поч. 90-х рр. XX ст.), етап суспільних розчарувань (початок – кінець 1990-х рр. XX ст.), етап інтернаціоналізації та міжнародного співробітництва (кінець 90-х рр. XX ст. – 2005 р.), сучасний етап (2005 р. – 2013 р.).

Ключові слова: *ефективність школи, теорія освітніх змін, інноваційний, нововведення, модернізація.*

Постановка проблеми. Аналіз сучасної соціокультурної ситуації свідчить, що система освіти формується як один з пріоритетних напрямів і ціннісних орієнтацій державності та суспільної свідомості [4]. Кардинальні соціально-економічні зміни, які відбуваються останнім часом в Україні, зумовлюють необхідність перегляду підходів до модернізації вітчизняної освіти. Інтеграція нашої держави в європейський та світовий освітній простір передбачає використання успішного досвіду розвинених англomовних країн у запровадженні ідей ефективності школи в контексті розвитку теорії освітніх змін.

Незаперечним є той факт, що середня освіта України у сучасних умовах соціальних трансформацій потребує кардинального восконалення. З метою підвищення ефективності вітчизняної школи, її якості та доступності, інтеграції до європейського освітнього простору із збереженням національних досягнень і традицій згідно Указу Президента України «Про заходи щодо забезпечення пріоритетного розвитку освіти в Україні» було прийнято рішення про реформування загальної середньої освіти [4]. Згідно цього документу Кабінет Міністрів України має здійснити комплекс заходів із забезпечення ефективного розвитку освіти в Україні. Беручи до уваги значущість та наукову обґрунтованість ідей ефективної школи, варто говорити про важливість вивчення і систематизації й систематизації зарубіжного досвіду, передусім, досвіду США, у забезпеченні розвитку вітчизняної середньої освіти.

Аналіз актуальних досліджень. Освітні зміни в системі середньої освіти є об'єктом наукових інтересів широкого кола зарубіжних дослідників, засновників теорії освітніх змін, Р. Елмора, Г. Левіна, Е. Лібермана, Д. Гопкінса, Р. Едмондса, Р. Ротвелла, Р. Роланда та ін. [8; 9; 11; 12].

Метою представленої статті є визначення сутнісних характеристик феномену «ефективність школи», встановлення та характеристика основних етапів розвитку теоретичних ідей про ефективність школи.

Реалізація окресленої мети передбачає розв'язання таких завдань: встановлення сутнісних ознак поняття «ефективність школи» в контексті розвитку теорії освітніх змін, характеристика етапів розвитку теорії ефективності школи, сформульовано прогностичні рекомендації з використання позитивного зарубіжного досвіду в умовах удосконалення вітчизняної середньої освіти.

Виклад основного матеріалу. Аналіз праць сучасних дослідників дозволяє стверджувати, що термін «зміна» означає трансформацію одного стану в інший. М. Фуллан, засновник теорії освітніх змін, характеризує досліджуваний феномен як процес зростання та розвитку школи як організації, що навчається [2, 11].

Аналіз праць зарубіжних дослідників показав, що синонімічними змінам вживаються такі терміни, як реформа (reform) – означає зміни в освітній сфері в цілому, що переважно здійснюються законодавчим шляхом; оновлення (renewal) – детермінує процеси оновлення традиційної шкільної системи через внесення нових елементів; модернізація (modernization) – удосконалення окремих елементів шкільної системи;

нововведення (innovation) – впровадження у практику цілеспрямованих оригінальних, нестандартних, новаторських способів, прийомів, що охоплюють цілісний навчально-виховний процес від визначення його мети до очікуваних результатів [2].

Узагальнюючи наведені вище міркування, зазначимо, що кожен із термінів дійсно має свою змістову специфіку, що визначається семантикою того чи іншого поняття, а також його суб'єктивним трактуванням тим чи іншим дослідником. Однак усі названі терміни без винятку в усіх своїх проявах визначаються через концепт «зміна» – основну категорію аналізу всіх процесів, що відбуваються в системі шкільної освіти в сучасний період.

Ідеї ефективності школи, її реформування та модернізації в контексті розвитку теорії освітніх змін останнім часом стають домінуючими питаннями досліджень українських учених-компаративістів. Як вважає А. Сбруєва, особливий інтерес до освітніх змін прослідковується в країнах, які визнаються політичними та економічними лідерами у світі, «провідними агентами глобалізації» [5, 49]. Дослідження головних положень теорії освітніх змін, осмислення накопиченої науковцями теоретичної бази для успішного проведення перетворень може бути цінним і корисним матеріалом для творчого запозичення українськими освітянами задля планування та здійснення освітніх змін у системі вітчизняної шкільної освіти.

Поняття «ефективність» (від лат. effectus – результат дії якоїсь сили, причини, наслідок чогось) має формальний характер, тобто не детермінує конкретних підходів до її визначення. Змістове наповнення поняття залежить від цілей освітньої системи та типу організаційної теорії, взятої в основу визначення ефективності школи. Особливістю поняття «ефективність» є його відносність: рівень ефективності визначається в результаті порівняння між школами або освітніми системами, а не відповідно до абсолютного стандарту [6].

Під ефективною школою у представленій статті розуміється заклад, що забезпечує загальну середню освіту, яка максимально задовольняє освітні запити замовників: учнів, батьків, соціуму та держави. Пріоритетними в результативності освітніх змін є роль лідера в освітньому процесі, чітка та сфокусована ціль для всіх, обов'язковий регулярний моніторинг результатів та корекція недоліків. Невід'ємними характеристиками ефективної школи є позитивне ставлення сім'ї до школи, відведення дітям достатнього часу для виконання поставлених завдань, забезпечення школярів безпечного, здорового і комфортного середовища для навчання та клімат високих очікувань від усіх учнів.

Аналіз сучасних наукових досліджень із проблем ефективності школи дозволяє визначити етапи розвитку ідей ефективності школи в контексті теорії освітніх змін (див. табл. 1)

Таблиця 1

Етапи розвитку ідей ефективної школи в контексті теорії освітніх змін

Назва етапу	Хронологічні межі	Спрямування освітніх змін
Етап поширення ідей соціальної рівності в освіті	Сер. 60-х рр. XX ст. – сер. 80-х рр. XX ст.	Створення рівних умов для отримання середньої освіти для всіх верств населення; пріоритетна роль лідера в результативності освітніх змін; розвиток партнерства школи і батьківської громадськості
Інноваційний етап	Сер. 80-х рр. XX ст. – поч. 90-х рр. XX ст.	Упровадження й використання складних багаторівневих методик навчання; диференціація навчання
Етап суспільних розчарувань	Початок – кінець 1990-х рр. XX ст.	Аналіз неефективності та неуспішності освітніх змін; створення шкіл-баз для застосування нововведень
Етап інтернаціоналізації та міжнародної співпраці	Кінець 90-х рр. XX ст. – 2005 р.	Міжнародний обмін досвідом ефективного запровадження ідей освітніх змін у середній освіті; міжнародне співробітництво в освіті
Сучасний етап	2005 р. – 2013 р.	Подальший розвиток і вдосконалення ідей ефективності школи в контексті теорії освітніх змін

На етапі поширення ідей соціальної рівності в освіті в більшості зарубіжних країн розпочався процес активного реформування освітньої сфери, передусім реформування змісту освіти засобами введення нових навчальних програм. Цей етап характеризувався великими соціальними очікуваннями, вірою в те, що освітні реформи призведуть до змін на краще, передусім до забезпечення соціальної справедливості в суспільстві. Проте відсутність теоретичного обґрунтування специфіки протікання реформаційних процесів, умов їх ефективності призвели до неминучої поразки абсолютної більшості цих проектів. Так, у процесі реформ не було враховано невідповідність якості професійної підготовки вчителя новим

освітнім стандартам, що упроваджувались. Протягом етапу з'явилися перші наукові праці, переважно емпіричного характеру, у яких з'ясовувались умови й чинники забезпечення ефективності школи (Р. Едмондса, Р. Роланда, Л. Столл, П. Мортімера та ін.). У роботах Р. Роланда та Р. Едмондса (1982) подано трактування поняття «ефективна школа». Погляди вчених сходилися в тому, що ефективна школа – це не елітна, особливим чином фінансована, а звичайна загальноосвітня школа, яка забезпечує всіх учнів однаковими стартовими умовами для їхньої освіти та розвитку незалежно від фінансової забезпеченості сім'ї дитини. Щоб бути ефективною, школі не потрібно прагнути до єдиних стандартів для всіх, вона має задовольнити освітні потреби більшості на основі врахування індивідуальних можливостей [11, 2].

Інноваційний етап розвитку ідей ефективності школи став періодом активного запровадження ідей освітніх змін у формі широкомасштабних навчальних проектів та появи шкіл нового типу. Зазначимо, що більшість проектів виявилася нерезультативними і не призвела до підвищення ефективності школи. Протягом етапу відбувалось випробування інноваційних підходів до реалізації освітніх реформ, упровадження інноваційних методик навчання і виховання, популярності здобуло диференційоване навчання.

Протягом етапу суспільних розчарувань було конкретизовано істинні причини низької успішності введеної в країні програми освітніх змін. Як правило, теоретичні узагальнення було зроблено на основі аналізу діяльності експериментальних шкіл, які перетворювались на координаційні центри освітніх ініціатив (наприклад, Луїзіанська школа). Загальне незадоволення якістю роботи школи в суспільстві призвело до запровадження стратегій централізації управління освітою та нових механізмів звітності вчителів. Важливими для становлення ідей ефективності школи вважаються роботи С. Стрінгфільда і С. Теддлі, що з'явилися протягом аналізованого етапу. У роботах згаданих авторів доведено, що чинниками низької успішності учнів (або неефективності школи) є низький рівень професійної підготовки вчителя й відсутність зацікавленості вчителів у підвищенні ефективності навчально-виховного процесу [12, 47].

Протягом етапу інтернаціоналізації та міжнародної співпраці емпіричні знання засновників теорії ефективності школи набули поширення в інших країнах, урахування міжнародного досвіду освітніх реформ і вдосконалення традиційних підходів навчання й виховання сприяло появі міжнародних наукових об'єднань, центрів, лабораторій, у

яких здійснювалося дослідження феномену ефективності школи. Ідеї ефективності школи обґрунтовуються положеннями теорії освітніх змін. Такі підходи сприяли якісному вдосконаленню теоретичної бази положеннями зарубіжної методології (Д. Рейнолдс, Дж. Гопкінс) [9].

Протягом сучасного етапу відбувається подальший розвиток теоретичних ідей ефективності школи.

Як бачимо, теоретичні ідеї ефективності школи являють собою систему знань про реформаторські процеси в освіті і ґрунтуються на положеннях теорії освітніх змін. Дослідження освітніх змін як певних явищ і процесів, що забезпечують удосконалення й розвиток освітньої сфери, виявлення їх логіки, закономірностей, передумов є актуальними та важливими для осмислення пошуку ефективних шляхів реформування шкільної освіти України. Тому врахування досвіду США із запровадження ідей ефективності школи в практичну площину (створення координаційних центрів ініціатив освітніх змін на базі конкретних шкіл, залучення вчителів до активної участі в процесах реформування тощо) є доречним та корисним.

Висновки. Таким чином, у статті було визначено сутнісні характеристики феномену «ефективність школи», встановлено та схарактеризовано основні етапи розвитку теоретичних ідей про ефективність школи, доведено, що ідеї ефективності школи обґрунтовані положеннями теорії освітніх змін. Завданнями подальших наукових розвідок вважаємо теоретичний аналіз і систематизацію зарубіжних моделей ефективної школи, формулювання прогностичних рекомендацій щодо можливостей урахування ідей ефективності школи у реформаційних процесах в сучасній Україні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Енциклопедія освіти / АПН України ; голов. ред. В. Г. Кремень ; [заст. голов. ред. О. Я. Савченко, В. П. Андрущенко ; відп. наук. секр. С. О. Сисоєва]. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навч. пос. / І. М. Дичківська. – К. : Академ-видав, 2004. – 352 с.
3. Кремень В. Г. Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результати / В. Г. Кремень. – К. : Грамота, 2005. – 448 с.
4. Про заходи щодо забезпечення пріоритетного розвитку освіти в Україні [Електронний ресурс]. Указ Президента України від 30 верес. 2010 р. № 926/2010. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/926/2010>.
5. Сбруєва А. А. Порівняльна педагогіка : навч. пос. / А. А. Сбруєва. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2004. – 320 с.
6. Сбруєва А. А. Теоретичні підходи до оцінки ефективності освітніх реформ (з досвіду порівняльно-педагогічних досліджень) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://studentam.net.ua/content/view/7638/>.

7. Хуторской А. В. Педагогическая инноватика: методология, теория, практика : [научное издание] / А. В. Хуторской. – М. : Изд-во УНЦ ДО, 2005. – 222 с.
8. Fullan M. The New Meaning of Educational Change, Fourth Edition / M. Fullan. – New York : Teachers College Press, 2007. – 353 p.
9. Rothwell R. The Changing Nature of the Innovation Process / R. Rothwell. – Technovation. – Vol. 13. Iss. 1.
10. Snow C. School-Based Risk Factors [Електронний ресурс] / C. Snow, S. Burns, P. Griffin. – Режим доступу : <http://www.readingrockets.org/article/282/>.
11. Edmonds R. Programs of School Improvement: An Overview [Електронний ресурс] / R. Edmonds, R. Roland // Educational Leadership, December 1982. – Режим доступу : http://www.ascd.org/ASCD/pdf/journals/ed_lead/el_198212_edmonds.pdf.
12. Stringfield S. Educational Leadership [Електронний ресурс] / S. Stringfield. – Режим доступу : http://www.ascd.org/ASCD/pdf/journals/ed_lead/el_198810_stringfield.pdf.

РЕЗЮМЕ

Мохонёк З. А. Идеи эффективности школы в контексте развития теории образовательных изменений.

В статье определены существенные характеристики феномена «эффективность школы». Под эффективной школой подразумевается заведение, которое обеспечивает общее среднее образование, максимально удовлетворяющее образовательные запросы заказчиков: родителей, социума, государства. Неотъемлемыми характеристиками эффективной школы считается позитивное отношение семьи к школе, отведение детям достаточного времени для выполнения поставленных задач, обеспечение школьникам безопасной, здоровой и комфортной среды для учебы и климат высоких ожиданий от всех учеников. Установлены и охарактеризованы основные этапы развития теоретических идей об эффективности школы, а именно: этап распространения идей социального равенства в образовании (сер. 60-х гг. XX в. – сер.80-х гг. XX в.), инновационный этап (сер. 80-х гг. XX в. – нач. 90-х гг. XX в.), этап общественных разочарований (начало – конец 1990-х гг. XX в.), этап интернационализации и международного сотрудничества (конец 90-х гг. XX в. – 2005 г.), современный этап (2005 г. – 2013 г.).

Ключевые слова: эффективность школы, теория образовательных изменений, инновационный, нововведение, модернизация.

SUMMARY

Mokhonyok Z. Ideas of school effectiveness in the context of the development of educational change theory.

The aim of the article is to outline the essential characteristics of the «school effectiveness» phenomenon, to determine and to describe the main stages in the development of the theoretical ideas about the effectiveness of schools. An effective school in the following article is referred as the establishment that provides secondary education and satisfies educational needs of customers: the parents, the society and the state. The priority in the educational change performance is the role of the leader in the educational process, a clear and focused goal for everyone, mandatory regular monitoring of results and correction of the shortcomings.

Under an effective school in the present article is meant an establishment that provides secondary education and satisfies the educational needs of customers: parents, society, and state. The priority outcomes of the educational change is the role of the leader in the educational process, clear and focused goal for all, mandatory regular monitoring of the

results and correction of the shortcomings. Integral characteristics of effective school are considered to be the following: family positive attitude to school, setting aside enough time for children to do the tasks, providing students with safe, healthy and comfortable environment for studying.

The analysis of contemporary scientific researches on school effectiveness allows determining the development stages of the ideas of school effectiveness in the context of educational change theory. They include: stage of distribution of the ideas of social equality in education (mid.1960-s – mid.1980-s), the innovative stage (mid. 1980-s – early 1990-s), the stage of public frustration (early 1990-s – late 1990-s), the stage of international cooperation (late 1990-s – 2005), the modern stage (2005 – 2013).

The study of educational change as certain phenomena and processes ensuring the improvement and development of the education sector is relevant and important for searching the effective ways to reform school education in Ukraine.

Key words: *school effectiveness, educational change theory, innovative, modernization, innovation.*

УДК 792.8:347.791.3(438)

Т. Л. Повалій

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МОДЕРНІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ХОРЕОГРАФІЧНОЇ ОСВІТИ В ПОЛЬЩІ

У статті окреслено основні положення Закону Республіки Польща «Про вищу освіту» за 1990 р. та 2005 р.; виділено напрями навчання музичних академій та Музичного Університету у Варшаві; висвітлено основні завдання, що регулюють діяльність вишів; перераховано комплекс предметів, що визначаються змістом навчальних планів підготовки майбутнього хореографа в Польщі; схарактеризовано умови вступу на спеціальність «Хореографія»; розглянуто зміст статутів мистецьких вишів Польщі.

Ключові слова: *нормативно-правове забезпечення, Закон «Про вищу освіту», статут навчального закладу.*

Постановка проблеми. Створення міжнародного освітнього простору вимагає від європейських університетів дотримання загальних правових норм, що відображені в документах Європарламенту, Ради Європи, Європейської комісії, Болонського процесу тощо. Функціонування і взаємодія соціальних систем, що існують у межах держави, регламентується правилами, встановленими нею задля створення оптимальних умов для економічного й культурного розвитку нації. Ці правила зазвичай кодифікуються, утворюючи правове поле, що детермінує діяльність усіх соціальних інститутів держави, зокрема системи вищої освіти. Нормативно-правовий аспект модернізації вищої освіти й вищої хореографічної освіти як її компонента значною мірою детермінує структурні й змістові перетворення в цій системі, і отже, потребує першочергового розгляду.